

Odkrijmo življenje cehov

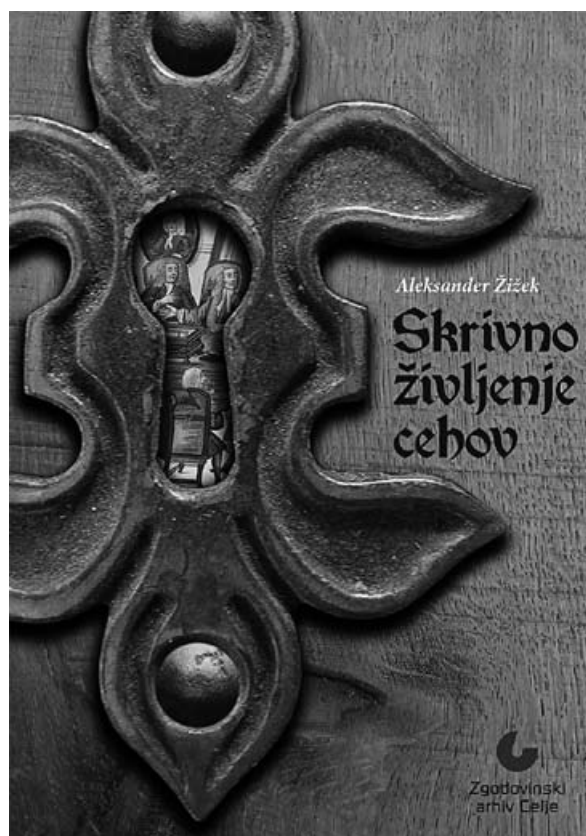
Aleksander Žižek, **Skrivno življenje cehov: cehi Celja, Maribora in Ptuja med letoma 1732 in 1859.** Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2012. 472 strani.

Pred sabo imam knjigo dr. Aleksandra Žižka z naslovom *Skrivno življenje cehov: cehi Celja, Maribora in Ptuja med letoma 1732 in 1859*. Prepričan sem, da Žižka ni potrebno posebej predstavljati. V celjskih zgodovinskih krogih in med slovenskimi arhivarji je dobro poznan, mogoče pri nekaterih zgodovinarjih malo manj. Pričujoča monografija je v bistvu predelana in objavljena doktorska disertacija, ki jo je avtor spisal pod mentorstvom Borisa Golca in somentorstvom Janeza Cvirna. Slednja sta bila tudi recenzenta te knjige. Kot nam pove že sam naslov, je avtor nadgradil svoje lokalno pogojeno zanimanje za delovanje cehov (leta 2000 je izšla njegova monografija, magistrsko delo iz 1998, z naslovom *Rokodelci mojega mesta : drobci iz delovanja celjskih cehov v času krepitve centralne deželno knežje oblasti*) in se tokrat lotil analize in s tem primerjave cehov Celja, Maribora in Ptuja.

Če začnem res na začetku, je potrebno pohvaliti izredno oblikovno posrečene platnice knjige, ki smiselno dopolnjujejo naslov dela. Na prvi strani je namreč ključavnica, skozi katero se vidi dva možakarja, na notranji strani pa se nahaja celotna slika oz. upodobitev kvatrnega sestanka dunajskega ceha izdelovalcev odev iz 1736, medtem ko na zadnji strani skozi ključavnico gleda oko.

Uvod je kratek in jedrnat, dolg 30 strani. Avtor nas na kratko seznani z arhivskim gradivom, ki ga je uporabljal, nakar poda zgodovinski oris delovanja cehov na Štajerskem in oriše, kako je država posegala v cehovske svoboščine in kako so se cehi spopadali z modernizacijo uprave in nastajanjem mestne (samo)uprave. Sledi kratek zgodovinski pregled vseh treh mest.

Iz uvoda velja izpostaviti navedbo arhivskega gradiva, ki ga je obdelal avtor. Gre za 47 cehovskih redov in 52 cehovskih knjig iz Zgodovinskega arhiva Celje, Pokrajinskega arhiva Maribor in Zgodovinskega arhiva na Ptuj. Vloženega je bilo ogromno truda in časa, oz. kakor je zapisal (str. 10) sam avtor: »Veliko redov in vse knjige sem moral pred obravnavo seveda sam obdelati (transkribirati, prevesti in ovrednotiti rezultate statističnih primerjav).« Čas, na katerega se je avtor osredotočil,

je omejen z letnicama dveh obrtnih redov, 1732 in 1859. Prvi je v glavnem poenotil vodenje cehovskih knjig, od tod torej lažja primerjava, drugi pa je bistveno premešal cehovske karte in je veljal za najodločnejši poseg države v obrtno strukturo. Uvodu sledijo po vrsti naslednji cehi oz. poglavja: peki, mesarji, gradbeniki (zidarji, tesarji in kamnoseki), usnarji, sodarji, krojači, tkalci, mlinarji, lončarji, mizarji, barvarji v Celju, celjski klobučarji, kovači in kolarji, ključavničarji, veleurarji, puškarji, celjski ostrogarji in izdelovalci orgel, čevljarji in kirurgi ter na koncu še posebno kratko poglavje, namenjeno špitalom kot ustanovam socialno-zdravstvene oskrbe cehovskih rokodelcev. Kot je že iz naslovov poglavij razbrati, določenih cehov ni bilo moč primerjati (str. 9): »Zunaj primerjalne sheme so ostali celjski barvarji, klobučarji, ključavničarji, veleurarji, puškarji in ostrogarji ter necehovski izdelovalci orgel, pa tudi mariborski kirurgi, ki jim v ohranjenem arhivskem gradivu nisem mogel najti primerjave.«

Če na grobo opišemo, kako je videti analiza in primerjava določenega ceha v knjigi, bi povzeli takole (odstopanja seveda glede na specifičnost ceha in arhivskega gradiva). Začne se s splošnim opisom cehovske dejavnosti in njihove obrti; sledijo cehovska pravila z izborom njihovega cerkvenega zavetnika, verske dolžnosti, moralna in socialna pravila in njihove dolžnosti ter kazni za nespoštovanje pravil; nadalje opis cehovskih sestankov,

kdaj in na kakšen način so se sestajali in kakšne so bile kazni za izostanek; sledi informacija kolikšno je bilo cehovsko ozemlje in do kam je merilo, za vsako mesto posebej; opis ceha pa navaja tudi boj proti šušmarjem in prodajo cehovskih izdelkov za vsako mesto posebej. Svoja podpoglavja imajo skoraj pri vsakem cehu mojstri, pomočniki in vajenci. Za pomočnike in vajence izvemo, koliko so jih sprejemali in kako so se učili ter kakšna pravila so morali upoštevati, njihove dolžnosti in višina prispevkov v cehovsko blagajno itd. Pri mojstrih pa, kako so lahko ta naziv pridobili, koliko so jih stali prispevki v cehovsko blagajno itd., in kjer je bilo mogoče celoten seznam mojstrov iz vseh mest, ter podrobna analiza podeljenih jusov ter njihovo kontinuiteto. Se pravi, na kateri ulici je nekdo opravljal svojo dejavnost, v katerih letih in kdo so bili njegovi nasledniki. Kjer je mogoče, izvemo tudi imena cehmojstrov in cehovskih komisarjev in leta delovanja. Nato sledi še pregled financ, pri nekaterih primerih so podani zaključni računi za več let ter izčrpna statistika po letih. Vse analize in primerjave so opremljene z podrobnimi statističnimi analizami, torej imamo ogromno grafov in tabel. Avtor je pri izračunih zelo natančen in je nekajkrat celo sam popravil napačno izračunane račune. Odlikuje ga tudi pedantnost pri citiranju, vseskozi navaja kazni za posamezne kršilce cehovskih pravil. Njegov slog pisanja je lepo berljiv in na nekaterih mestih začinjen z humorjem. Lepo prikaže tudi razmerje med državno oblastjo (magistrat/kresija) in cehi ter kako je funkcioniralo njihovo »sodelovanje«.

Ogromno je tudi slikovnega gradiva, ki ga je avtor pridobil iz zgoraj že omenjenih arhivov pa tudi iz Pokrajinskih muzejev Celja, Ptuj-Ormoža in Maribora. Na koncu najdemo seznam virov in literature, seznam kratic ter bogato imensko kazalo, ki bo zagotovo, kakor tudi knjiga, bogat temelj za raziskovanje lokalne zgodovine vseh treh mest, cehov in družinskih dreves.

Kljub res ogromnemu vložku truda in časa, avtorjevi pedantnosti citiranja in skrbni statistiki, pa sem še vedno mnenja, da je potrebno zgodovino pisati tudi za malega človeka. Iz tega razloga, bi vsaj za moj okus rekel, da je avtor pri svoji pedantnosti popustil na nekaterih mestih razlage vrednosti denarja, razmerja med denarnimi enotami in pri določenih merskih enotah ali pa se te razlage pojavijo »prepozno«, se pravi ne ob prvi omembi. Prav tako pri kaznih ni natančno jasno ali je takšna kazen velika ali majhna za vajenca/pomočnika/mojstra, sicer lahko to na določenih mestih razberemo iz nabora besed, vendar bi se nekdo, ki ni iz zgodovinskih krogov pri tem precej lovil.

Iz monografije Žižka je razbrati kar nekaj pomembnih ugotovitev. Prva je zagotovo ta, da imajo cehi treh

mest med seboj več skupnega kot pa razlik, da so mesta slovenske Štajerske bila tudi izven svojih deželnih meja privlačna za nove »prišleke« in da je s pomočjo te knjige tudi lažje razumeti meščanstvo mest Celja, Maribora in Ptuja.

Vsekakor pa je še potrebno poudariti, da je delo Aleksandra Žižka nekaj novega v slovenskem zgodovino-pisju, da poleg kopice novih dejstev in spoznanj, knjiga ponuja tudi odlično izhodišče za nadaljnja raziskovanja cehov, ki jih v Sloveniji še kako potrebujemo. Mogoče na zahod?

Tomaž Ivešić